

گل سنبل نماد دوستی در هفت سین ایرانی معصومه رضوان فر

نوروز، از جشن‌های باستانی ایرانیان است که امروزه در محدوده جغرافیایی ایران باستان یعنی در کشورهای ایران، آذربایجان، افغانستان، تاجیکستان، ترکمنستان، ازبکستان، قرقیزستان، قزاقستان و بخش‌های کردنشین کشورهای عراق و ترکیه و سوریه، در روز ۱ فروردین (۲۱ مارس) هر سال برگزار می‌شود. برگزاری جشن نوروز همچنین در زنگبار واقع در افریقای شرقی که در قدیم سکونتگاه ایرانیان مهاجر بوده رواج دارد.

تعریف درست نوروز نخستین روز سال در تقویم ایرانی است یعنی یکم فروردین ماه و یا روز اورمزد از ماه فروردین. لحظه‌ی آغاز نوروز درست پس از نیمه شب است و این یک لحظه‌ی «تقویمی» است. لحظه‌ی تحویل سال یک واقعه یا لحظه‌ی «طبیعی» است و زمان آن می‌تواند ساعت‌ها با لحظه‌ی آغازین روز یکم فروردین فاصله داشته باشد. بنابراین، لحظه‌ی تحویل سال در سراسر جهان یکیست، ولی لحظه‌ی آغاز نوروز (یکم فروردین) نسبی است، نسبت به خط استاندارد زمان بین‌المللی که سابقاً به خط «گرینویچ» مشهور بود و هنوز هم اکثر مردم آن را به همین نام می‌شناسند.

هفت سین

سفره‌ای است که ایرانیان هنگام نوروز می‌آرایند. این هفت قلم «سین» می‌توانند هر چیزی با آوای آغازین «سین» باشند (نمادی از «سپنتا»). برای مثال این هفت قلم «سین» بسیار رایج هستند: سبزه، سنبل، سیر، سماق، سرکه، سکه و سیب

از بین هفت سین، گل سنبل به عنوان نماد دوستی معرفی می‌شود:

سنبل به تیره *Hyacinthaceae* تعلق دارد. این سررده در گذشته جزء تیره سوسنیان محسوب می‌شد. خاستگاه سنبل شرق دریای مدیترانه، ایران، ترکمنستان و آفریقای جنوبی است.

سنبل‌ها شامل ۳ گونه مختلف می‌شوند:

- *Hyacinthus orientalis*، متداولترین گونه.
- *Hyacinthus litwinowii*
- *Hyacinthus transcaspicus*

سنبل گیاهی است که از زمانهای قدیم کاشتن آن متداول بوده است. این گیاه از خانواده سوسنیها و پیازی، به بلندی ۱۵ تا ۲۰ سانتیمتر و گل‌های زودرس آن بشکل خوشه انتهایی ساقه گوشتی معمولا از نیمه اسفند تا فروردین باز میشود و به رنگهای سفید، قرمز، آبی، بنفش، صورتی و زرد و غیره است.

در کشور هلند مخصوصا نواحی هارلم مزارع بزرگی از سنبل و لاله کاشته می‌شود، برتری ای که این کشور بر سایر کشورها دارد و گل‌های سنبل آنجا در عالم معروف شده بواسطه وجود سه عامل اصلی: مواظبت، دقت و منطقه مساعد از نظر جوی و زمین حاصلخیز آنست که چنین عوامل مساعدی کمتر در یک جا جمع میشود

بخصوص در ایران که هوای خشک و آفتاب سوزان و روشنائی زیاد آن چندان مساعد برای پرورش سنبل بشکل سنبل هلند نیست.

در هلند تقریبا پنج هزار هکتار زمین که پنجاه میلیون متر مربع میشود برای کاشتن سنبل و لاله تخصیص داده شده که منظره زیبا و فریبنده آن همه ساله عده زیادی را برای تماشا به آن کشور میکشاند.

این زمینها اصولا از شنهای نرم کنار دریا که مملو از نرمه صدفهای دریائی است تشکیل شده و بدست گلکاران مقدار کود گاو یا تورب پوسیده با آن مخلوط میشود.

زیرا بهترین خاک برای پرورش سنبل باید مخلوطی از دو سوم شن و یک سوم مواد پوسیده مغذی باشد. چون سطح این مزارع پست تر از دریاست همیشه چند دسیمتر زیر زمین آب وجود دارد که در نتیجه خاک مزارع را مرطوب نگه میدارد. با این ترتیب حتی تابستان هم مزارع سنبل هلند احتیاجی به آبیاری ندارد. تمام این مزارع را به قطعات مربع مستطیل تقسیم کرده، اطراف آنها پرچین‌های تازه از نی کاشته و محصور ساخته اند تا سنبل‌ها و لاله‌ها از صدمه بادهای کنار دریا مصون بمانند. با این ترتیب است که همه ساله میلیونها پیاز سنبل و لاله یا گل آنها از هلند به تمام نقاط جهان صادر میشود.

گیاه سنبل را اصولاً به سه دسته تقسیم می کنند :

سنبل هلندی. H.Orientalis.

سنبل ولایتی یا پارسی. H.O.Pronncialis.

سنبل رومی. H.O.Olbulus.

سنبل ولایتی همان سنبل های ایرانی است که از قدیم در ایران برای ایام نوروز می کاشته اند و پیازهای آنرا غالباً از مازندران می آورند.

خوشه گل های آن تنبل و تنک که بین دانه های گل فاصله زیاد دارد گرچه این قسم سنبل به زیبایی سنبل هلندی نیست ولی چون پیازهای آن کاملاً روستائی و سالیان متمادی در زمین باقی مانده خود بخود زیاد شده همه ساله بهار بوته های قوی و پر پشته از آن بیرون آمده و گل ریزان میکند ، برای باغهای روستائی ، کنار چمن زارها ، گل بهاری مناسبی است.
رنگ گل‌های این قسم که هم پرپر و هم کم پر است قفائی روشن یا سیر می باشد.
بوته سنبل رومی کوچک تر و خوشه گلش که از هر بوته بیشتر از یکی بیرون نمی آید خیلی کوچک و تنک ولی معطر و خوشبو است ، رنگ گل‌های سفید و زودتر از سنبل هلندی باز می شود.

روش کاشت و تکثیر:

گل سنبل را با کاشتن پیازهای کوچک که پس از یک عمل مختصر روی پیاز اصلی تولید میشود زیاد می کنند

برای اینکه از یک پیاز سنبل بخواهند پیازهای کوچک گرفته آنرا زیاد کنند ، باید یک ماه قبل از موقع کاشتن ته پیاز را بشکل مخروط کوچکی با چاقو در آورده یا آنرا بشکل صلیب شکاف داده بگذارند جای برش خوب بخشکد . آنوقت آن پیاز را در عمق کمتری از پیازهای دیگر که برای گل آن می کارند بکارند . پیازهای سنبل را به نسبت استفاده ای که از گلش میبرند بطرق مختلف میکارند . چنانچه برای گل چیده و زیاد کردن آنها را در هوای آزاد روی زمین و برای تزئین اطاقها و سالون در گلدان یا ظروف آب میکارند .

بهترین فصل برای کاشتن پیازهای سنبل در گلدان یا ظروف آب ماه آبان و آذر است . اگر بخواهند زودتر از فروردین از گل سنبل استفاده کنند باید گلدانهای ۱۰ سانتیمتری را با خاک خیلی سبک و مملو از مواد پوسیده باین ترتیب : ۵ قسمت خاک رسی و شنی ۳ قسمت کود کاملاً پوسیده و ۲ قسمت ماسه شسته پس از آنکه قبلاً کف گلدان را برای زه کشی و رد شدن آب زائد آن حاضر کرده باشند پر کرده بعد پیاز سنبل را بطوری در گلدان بگذارند که تمام پیاز در خاک باشد . این گلدانها را پس از آب دادن در زمین فرو می کنند ، حرارت زمین سبب می شود که پس از یک تا یک ماه و نیم پیازها کاملاً ریشه کرده و جوانه برگها نوک پیاز پدیدار شود ، آنوقت گلدانها را بیرون آورده زیر شاسی یا توی گلخانه معتدل میگذارند تا نمو کرده و گل‌های آن باز شود.

به نسبت گرمای گلخانه گلها زودتر یا دیرتر شروع باز شدن می کنند . برای کاشتن پیاز سنبل در آب فقط گذاردن پیاز روی ظروف مملو از آب که در آن مقدار کمی خاکه ذغال ریخته باشند کافی نیست بلکه باید آنها را مواظبت کنند که قبل از بیرون آمدن برگهای گیاه پیازها کاملاً

ریشه های خود را در آب منتشر کرده باشند. برای این کار بطوریکه قبلاً گفته شد بهتر است روی هر پیاز کلاهک کاغذی گذاشته شود تا روشنایی کمتری به نوک پیازها برسد. در نتیجه دیرتر سبزه آن نمو می کند

ضمناً مواظبت نمایند همیشه آب ظرف به اندازه باشد که سطح آب مماس با ته پیاز بوده و فقط ریشه گیاه در آب بماند

برای کاشتن سنبل در هوای آزاد روی زمین نکته قابل توجه وجود خاک سالم و سبک است و اگر خاک زمین مساعد نباشد باید قبلاً آنرا اصلاح کرده بعد ماه آبان و آذر پیازها را به عمق ۱۵ سانتیمتر و اگر در آن منطقه سرمای زمستان سخت و ممکن است در چنین عمقی رطوبت زیاد نفوذ کرده یخ بزند ، پیازها را عمیق تر بکارند

پس از آنکه گل‌های سنبل تمام شد باید نیمی از برگ‌های آنرا بریده و ماه خرداد و تیر که برگ‌های باقیمانده زرد شده و خشکید پیازها را از زمین خارج کرده پس از آنکه چند روز در معرض هوا گذارده و رطوبت آنرا گرفتند آنها را در انبار یا اطاق خشک و تاریک برای کاشتن سال بعد نگهداری نمایند.

تکثیر:

زیاد کردن گل سنبل به روش جدا کردن پیازچه‌ها بترتیبی که در بالا اشاره شده انجام می گیرد

سنبل گیاهی است به رنگ‌های متنوع و گل‌های نسبتاً فراوان که همزمان با شروع فصل بهار دیده می‌شود. نام جنس این گیاه Hyacinthus است. سنبل گیاهی پیازی و پات پلنت

(Pot plant) است و کمتر از آن به عنوان گل شاخه بریده استفاده می‌شود، بلکه بیشتر مصرف آن بصورت گیاه گلدانی است.

معمولاً پیازهای نیمه مقاوم به سرمای این گیاه را پیش رس می‌کنند تا در عید نوروز از گل آنها استفاده کنند. پیازهای سنبل را در محیطی با خاک سبک و غنی از مواد غذایی کشت می‌کنند. اما برای کاشت این پیازها باید دو نکته را مورد توجه قرار داد :

(۱) ۳ تا ۴ سانتی‌متر از انتهای پیازها خارج از خاک قرار گیرد. همه طول پیاز را در داخل خاک قرار ندهید.

(۲) بعد از کاشت پیاز ابتدا مدتی در حرارت پایین باشد، تا حجم مناسب و لازم ریشه در روی پیازها تشکیل شود. سپس این پیازها را به مکان گرم با درجه حرارت حدود ۱۵ درجه انتقال دهید تا رشد اندام‌های هوایی آغاز شود. چنانچه نحوه تشکیل ریشه بخوبی انجام نگیرد استقرار گیاه در خاک و رشد و نمو بعدی گیاه با موفقیت همراه نخواهد بود.

برای به گل رفتن و دوام گل‌های سنبل، قبل از کاشت باید پیازها تیمار حرارتی شوند. سنبل‌های کاملاً درشت قبل از برداشت برای مدتی در دمای ۱۵ درجه سانتیگراد، سپس حداقل به مدت ۶ هفته در دمای ۹ درجه سانتیگراد نگهداری شوند و بعد از آن برای کاشت گیاه شرایط و مواردی را که قبلاً گفته شد را به همان ترتیب اجرا کنید تا یک سنبل پر گل داشته باشید.

تکثیر سنبل بوسیله پیازچه‌های محدود و کم آن صورت می‌گیرد. معمولاً برای افزایش تعداد پیازچه‌ها در سطح قاعده پیاز خراش‌های مثلثی شکل و یا خراش‌هایی بصورت صلیب ایجاد کنید. بدین سان محل-های خراش داده شده باعث تحریک به پیازشدگی پیاز می‌شوند. اما بطور معمول تعداد پیازچه‌های بدست آمده از پیازهای متوسط و معمولی سنبل فقط بین ۲ تا ۵ پیازچه است، به همین دلیل تکثیر سنبل با محدودیت همراه است.

روش دیگر تکثیر سنبل استفاده از بذركاري است. برای به گل رفتن بذر پیازهای سنبل زمان طولانی لازم است. همچنین کشت سلولی سنبل یا culture Tissue هم روش مناسب دیگری برای تکثیر آن است.

روش پرورش سنبل در آپارتمان

این گیاه را در آپارتمان می‌توان درون پیت ، ماسه و یا آب پرورش داد. برای نگهداری آن در آب به گلدانهای مخصوصی نیاز دارد که دارای دهانه ای گشاد و گلوگاهی باریک باشند ، بقسمی که آب ریشه ها را فرا گرفته و مماس با انتهای پیاز گل باشد. سنبل ، در تاریکی مطلق ریشه تولید میکند . بنابراین بهتر است بدین منظور پیاز را در قفسه آشپزخانه گذارده و حرارتی معادل ۹ - ۱۱ درجه سانتیگراد برای آن فراهم نمود.

پیازهائیکه در شن خوابانده شده اند را لازم است با گلدان در نقطه ای از باغچه که از خطر یخبندان محفوظ باشد دفن نمود. برای اینکه بیرون آوردن گلدان از خاک در زمستان آسان شود می‌توان قبلا پوششی اطراف گلدان قرار داد.

زمانی سنبل را به روشنائی آورید که جوانه ها آنقدر برجسته شده باشند که بشود آنها را با دست لمس کرد.

هیچگاه گیاه را در مکانی که خیلی گرم باشد قرار ندهید . هرچه می‌توانید بر روی برگها آب بپاشید تا شادابی خود را حفظ کنند.

منابع:

- قهرمان، احمد. کورموفیت های ایران (سیستماتیک گیاهی). جلد دوم ، مرکز نشر دانشگاهی تهران، ۱۳۷۷ .

- سایت ویکی پدیا